

Índex:

- 1. Sinopsi preliminar**
- 2. 1360-1390**
- 3. 1391-1420**
- 4. 1421-1460**
- 5. 1461-1490**
- 6. 1491-1520**
- 7. 1521-1550**
- 8. Captius cristians**
- 9. Notes**
- 10. Bibliografia**

1- Sinopsi preliminar

Barcelona i el seu radi d'influència, fou una societat esclavista a la Baixa Edat Mitjana? El cert és que de la segona meitat del segle XIV a la primera del XVI els esclaus hi abundaren d'una manera extraordinària, fins a l'extrem que hom ha calculat que a la capital catalana representaven el 10 % de la població.

Al delta del Llobregat també trobem un nombre important d'esclaus en aquells temps, lluny, però, del percentatge estimat a la ciutat. Provenien de guerres i ràtzies a l'Europa oriental i a l'Àfrica. Homes i dones, blancs i negres, generalment joves, eren dedicats a les tasques agrícoles i domèstiques. El preu d'un esclau era molt alt, a l'abast tan sols d'alguns pagesos benestants i, per excepció, d'algun menestral. L'adquisició d'un esclau representava un pur acte econòmic, no una distinció social. L'amo acostumava de prometre la llibertat al captiu al cap d'uns anys si aquest es portava bé, cooperava i no intentava fugir. Això no obstant, els intents de fuga sovintejaven. A l'altre extrem, el d'aquells lliberts que voluntàriament es quedaven a la casa (sobretot esclaves que haguessin tingut algun fill amb l'amo) o a la vila.

Al delta llobregatí la minva i posterior desaparició d'esclaus entre la societat pagesa coincidí amb la massiva arribada d'immigrants gascons, que desplaçaren l'esclavatge per motivacions d'ordre econòmic. Resultava més barat, i menys exposat (una fugida, una mort), tenir un mosso que un esclau.

L'altra cara de la moneda arribà justament al segle XVI, quan la Mediterrània d'aquells peixos que anaven amb les quatre barres i ara de *l'imperio* on el sol no es ponía, esdevingué per ironia tràgica un feu absolut del poder turc. Coincidí cronològicament amb la creació de la nova parròquia d'El Prat. Les ràtzies dels musulmans pel litoral català capgirarien la situació i els captius cristians substituirien en el camí de la història els antics esclaus.

L'11 de gener de 1413 Bartomeu Castelló, pagès de Viladecans (que pertanyia a la parròquia de Sant Climent), greument malalt, dictava un codicil al seu testament des del llit de mort. Entre d'altres disposicions ordenava que els seus marmessors venguessin en pública subhasta una esclava seva dita Caterina i esmercessin el capital resultant en cosa segura, el rèdit del qual permetés de celebrar misses per l'ànima del testador i per tots els fidels difunts. La venda de Caterina, però, seria per temps de deu anys a partir del dia de l'òbit del testador, passats els quals el seu nou amo l'hauria de deixar en llibertat. En el mateix codicil el testador afranquia un altre esclau seu dit Miquel.¹

Pocs dies després, el 29 del mateix mes, ja difunt el testador, els seus marmessors complien la voluntat expressada. L'esclava fou exposada en venda i subastada "**palam et publice**" (ostensiblement i públicament) i adjudicada al venerable Joan Galceran de Rosanes, fill del senyor del castell del Puig, de Sant Boi, com a millor postor, per la quantitat de 38 lliures i 10 sous. A l'acte de la venda es fa constar que aquesta és per deu anys i que l'esclava venuda té 30 anys d'edat i és de gènere (en blanc).² Hem escollit aquest exemple preliminar per creure'l demostratiu del concepte que la societat tenia de l'esclavatge a l'alba de l'Edat moderna, quan feia servir el "preu" d'un cristià (el nom indica que es tractava d'una neòfita) per dir misses per l'ànima d'un altre. No hem d'entrar a valorar la qualificació moral d'un fenomen admès per la mateixa Església de l'època, només a constatar-ne la concepció netament econòmica per part de la societat contemporània.

A les poblacions del delta del Llobregat, encapçalades per la vila més important, Sant Boi, l'esclavatge constituí una pràctica estesa des de la segona meitat del segle XIV fins a la primera del XVI. No és que abans fos desconeguda, però sí molt més escassa. De les poblacions del delta del Llobregat només coneixem un cas: el de Mafumet, esclau de Guillem d'El Fonollar, de Sant Boi, l'any 1262.³ Exactament cent anys després, el 1362 inaugura la sèrie quantitativa que examinem. Durant un segle i mig llarg hi apareixen esclaus i esclaves en les famílies benestants, però també entre alguns menestrals, com veurem més avall. A nivell barceloní algú ha parlat de societat esclavista. Es calcula que a Barcelona, ciutat d'uns 40.000 habitants al segle XIV i uns 30.000 al XV, els esclaus (masculins i femenins) venien a ser el 10 per cent del total de la població.⁴ Procedien de l'Àfrica i de la Mediterrània oriental, capturats en guerres i expedicions corsàries que saquejaven el litoral. Els alts i baixos del moviment en la compra i venda d'esclaus hagueren de correspondre a les oscil·lacions del mercat europeu i a les dificultats internes (durant la guerra civil de Joan II, per exemple, el moviment de compres i vendes es paralitza).

Els esclaus al delta foren utilitzats en les tasques agrícoles i les esclaves en les domèstiques.⁵ Un esclau jove era car, el preu de tres o quatre mules, que era l'animal de labor més estimat. L'ur treball havia d'amortitzar-se i devia resultar penós, però no hem

trobat casos extrems de violències ni d'extenuacions físiques. L'estatut jurídic dels esclaus els preservava de morir a mans de l'amo, però podien ser castigats corporalment per aquest. Comprovarem que podien fer alguns treballs per compte propi i estalviar per comprar-se la llibertat. No hem trobat, en canvi, cap cas explícit d'assegurança de l'esclau contra una hipotètica fugida, com funcionava a les ciutats. Fugides, sí, com veurem. El capital arriscat pel pagès comprador era massa alt i li calia trobar l'equilibri, el punt just entre la productivitat i els seus límits. En un món de numerari escàs, les 20, 30, 40, 60, 80 lliures que costava un esclau representaven una quantitat exorbitant que no estava a l'abast de la majoria. Amb 50 lliures, per exemple, hom podia adquirir unes bones mujades de terra i de vegades una finca sencera, segons l'època i l'indret.⁶ Hem d'entendre que allò que primordialment cercava el comprador no era cap signe de distinció social, sinó una pura eficàcia econòmica. Només així comprendrem que, quan podia, alguna gent despengués en l'adquisició de l'útil de treball que era un esclau la mateixa quantia, o més, del dot que li havia aportat la muller. (Quadre 1)

Quadre 1

DOTS CONJUGALS I PREU D'ESCLAUS AL DELTA DEL LLOBREGAT (en lliures)

<i>Any</i>		<i>Dot</i>	<i>Esclau</i>
1368	Bernat ses Poses	40	27
1383	Ramon de Pont	50	36
1400	Bartomeu Viader	25	46
1403	Antic Vallès	50	46,5
1408 i 1410	Guillem Codina	60	49 i 53
1409	Antic Viader	50	49
1417	Joan Oliveres	40	60
1427	Pere Viader	50	70
1493	Pere Viader	60	90

La compra-venda d'esclaus s'endevina en algun dels personatges que veurem aparèixer, com, per exemple, Simó Amer, de Sant Boi. El lloguer temporal d'esclaus a un altre pagès també féu aparició al delta, com comprovarem. Les manumissions, quasi sempre, cercaven evitar la fuga i eren condicionades amb la promesa de la llibertat al cap d'un temps (generalment, deu anys) si l'esclau "cooperava" amb la seva conducta.

És comunament admès que l'increment en el nombre d'esclaus fou motivat a l'Europa occidental per la necessitat de braços per al procés productiu després de la Pesta Negra (mitjan segle XIV). Més tard, l'arribada massiva d'immigrants occitans a casa nostra acabà amb l'esclavatge al delta del Llobregat per raons purament econòmiques (sortia més a compte tenir un mosso que un esclau). A partir de la primera meitat del segle XVI els papers s'invertiran i seran els musulmans el que, amb ràtzies de pirateria pel litoral mediterrani, comerciaran amb material humà cristià.⁷

Oferim un total de 168 casos d'esclavatge al delta del Llobregat. Sens dubte n'hi hagué més, que la investigació històrica anirà descobrint.

L'exemple de 1413 amb que hem encetat el tema i aquesta rapidíssima sinopsi ens ha posat en situació d'endinsar-nos en l'examen detallat d'un dels episodis genèrics més dolorosos de la nostra història.

2- 1360 – 1390

Al delta del Llobregat no sabem quin fou l'impacte de la Pesta Negra damunt la població, però tot fa pensar que no hi hagué cap desastre. Si la població baixà ho féu en termes moderats. L'any 1358, després de l'epidèmia, el terme de Sant Boi comptava 294 focs o cases habitades, en tot cas no gaire menys que abans de 1348.⁸ L'aparició d'esclaus comença a la dècada del 1360 i és marcadament femenina en els trenta anys primers, cosa que sembla contradir la hipòtesi d'una necessitat de braços masculins a causa d'un presumpte despoblament. A partir de 1390 esclaus i esclaves s'equilibren en nombre. (Quadre 2)

Quadre 2

ESCLAUS I ESCLAVES AL DELTA DE LLOBREGAT

	Esclaus	Esclaves
1360 - 1390	11	17
1391 - 1420	50	13
1421 - 1460	30	11
1461 - 1490	11	8
1491 - 1520	10	3
1521 - 1550	3	1

Les primeres compres d'esclaves són fetes entre si per part d'habitants del delta: el 1362 Jaume de Tria d'El Fonollar, Sant Boi, ven a Antic Cerdanya, també de Sant Boi, una esclava anomenada Guillemona per 28 lliures i 10 sous.⁹ L'hostaler santboià Bernat ses Poses n'ha comprat un altra per 27 lliures.¹⁰ Pere de Seva, senyor d'El Fonollar, fa lliure Margarida, serva seva d'acord amb els pactes continguts a 13 de gener de 1372 (i que no coneixem).¹¹ A Cornellà, l'any següent, Ramon de Ferriol ven als cònjuges Ramon i Benvinguda Vilar una serva i captiva tàrtara, anomenada Francesca, d'edat 15 anys, per preu de 38 lliures.¹² Nicolau Domènech, de Sant Boi, rep 19 lliures i quatre mesos més tard 8 més de mans de Caterina, captiva seva, a compte d'aquelles 35 que li devia per raó de la seva alforria.¹³ Bernat Cogullada, de Sant Boi, el 1373 ven a Guillem Salvador, de Sant Miquel d'Eramprunyà, un captiu dir Azmet, de 22 anys d'edat, per 27 lliures.¹⁴

Més detalls coneixem en el cas del ferrer santboià Ramon de Pont. A l'abril de 1373 mor el seu pare i Ramon qüestiona l'herència amb la seva madrastra. Són en discussió

els esponsalícis, alguns llegats i la propietat d'un esclau negre.¹⁵ Al maig la vídua li dóna la fàbrega amb el seu equipament i altres béns, entre el quals la meitat (*sic*) d'un captiu negre dit Pere, que suposem que és el mateix.¹⁶ Acte seguit el fill afranqueig el seu esclau negre dit Pere amb la condició que el serveixi bé i lleialment durant sis anys, període de temps en què l'esclau serà llogat a altri.¹⁷ Aquesta modalitat de lloguer d'esclaus serà practicada amb certa assiduitat, com hem de veure. Pel que fa a la propietat compartida d'un esclau, aquest és l'únic cas en què és expressada d'aquesta original manera. Deu anys després, Ramon comprarà de Pere de Tria, amo del mas Tria, de Sant Boi, un esclau sarracè per 36 lliures.¹⁸

Al 1375 hi ha registrats els òbits respectius d'un esclau (innominat) de Bonanat Arloví i d'un altre d'en Llunell de l'Horta, tots dos de Sant Boi.¹⁹

Ja a la dècada de 1380, les visites pastorals fan constar que el rector de Sant Boi té de concubina una esclava jove, de la qual ha hagut un fill,²⁰ i que el rector de Provençana (L'Hospitalet), Anton Codina, viu en companyia d'una concubina (no s'especifica si és esclava), de la qual ha tingut una filla.²¹

El cas de Sofia mostra que al segle XIV els esclaus tenen uns drets que són respectats. Bernat Mosterols, carnisser habitant a Sant Boi, afranqueig (març de 1384) la seva esclava Sofia, altrament apel·lada Caterina, i li promet donar un parell de llençols, una flassada i un vestit. A canvi, el servirà fins que l'amo mori.²² L'amo mor aviat i trobem Sofia nomenant procurador (gener de 1385) per exigir i rebre (**“ad petendum, exigendum et habendum”**) les robes i béns que pels seus drets li corresponen en el llegat del testament del difunt.²³

Mor l'hostaler Bernat ses Poses al 1386. Entre els Béns que deixa hi ha dues esclaves: Caterina i la seva filla Margarida, també dita Margoï, de 5 anys d'edat.²⁴ La vídua de l'hostaler, tutora dels fills del difunt, ven en subhasta pública aquesta noieta o **“puellula”**. És adjudicada com a més donant per 17 lliures a Jaume Guerau, de Sant Boi, que es declara pare de la noia.²⁵

Un pas més en el coneixement de l'esclavatge, ultra la identitat paterna: les fugues. Elisenda, vídua de Ferrer Vilardell, de Santa Coloma de Cervelló, ven a Pere Sadeu, de Sant Boi, al setembre de 1386, per 45 lliures, una serva i captiva tàrtara, d'edat 25 anys, adquirida de Guillem Calaf, corredor públic de Barcelona.²⁶ El mateix dia l'esmentada Elisenda Vilardell fa lliures Bonanada, Anton i Joan, fills del dit Pere Sadeu i de Llúcia, esclava tàrtara de la dita Elisenda. La noia Bonanada la servirà mentre Elisenda visqui. Si fuig en serà responsable el pare. Aquest ho accepta. Elisenda signa rebut a Pere Sadeu de 25 lliures d'aquelles 45 que fou el preu de l'esmentada esclava Llúcia.²⁷

Any 1387. Al setembre, en ple delta, a l'illa fluvial dels Banyols, que és terme de Provençana, Arnau Duran ven a Pere de Tria, santboià però també ciutadà de Barcelona, una noia captiva sarracena dita Joana, de 25 anys aproximadament, per preu de 43 lliures.²⁸ A l'octubre la muller de Ferrer Godai, de Sant Boi, atorga testament, en el que afranqueig el seu serf Bertran.²⁹ Al desembre Pere Moragues, també de l'illa dels Banyols, fa venda a Miquel de Seva, senyor d'El Fonollar, d'una captiva tàrtara de 26 anys dita Caterina amb la seva única filla, de nom Salvadora, per preu de 52 lliures.³⁰

Del 1388 tan sols tenim la venda de Francesc de Voltres, mercader de Barcelona, a Francesc de Bastida, senyor de la casa de Vilanova i la Poble Arlovina, de Sant Boi, d'una captiva tàrtara dita Margarida (no en diu l'edat), per preu de 47 lliures.³¹

Al 1390 hi ha dues vendes: la de Bernat de Montmany, de la Pobla Arlovina, a Guerau Perdiguer, de la Pobla Ricarda, tot a la parròquia de Sant Boi, d'un captiu xarquè dit Martí per 52 lliures,³² i la de Jaume Puig, de Sant Boi, a Guerau Gomar, de Sant Esteve de Cervelló, d'un altre captiu de raça tàrtara, de 35 anys, dit Jarques, per preu de 40 lliures.³³ I una manumissió condicionada: l'esmentat Miquel de Seva, senyor d'El Fonollar, fa lliure el seu esclau Alí, àlies Pere, i tots els seus descendents (**“cum omni proienie a te creata vel in posterum processura atque creanda”**). La manumissió tindrà efecte dintre de deu anys. Durant aquest temps hauran de servir l'amo.³⁴ (Observis el plural, que indica que les xifres d'esclaus que donem són mínimes i susceptibles d'augment)

Balanç

El preu és en funció de l'edat i les condicions físiques de l'esclau o esclava. D'altra banda, en principi, un esclau era més car que una esclava. Tot i així, resulta perceptible el progressiu encariment dels preus, que casarà malament amb l'abundor d'esclaus del període següent.

El cas de l'esclava de Nicolau Domènech (1373) comprant la seva llibertat palesa implícitament una certa autonomia en la vida ordinària de la servitud. L'ex-esclava Caterina nomenant procurador per exigir el compliment del llegat testamentari de l'ex-amo evidencia un dret que li és reconegut.

Una característica, comuna i insòlita, en la compra i venda d'esclaus és que les operacions són abonades a l'acte. Comuna: les excepcions són comptades i hem de veure-les. Insòlita: les transaccions de tota mena (menys, doncs, en el cas dels esclaus) es fan a terminis, més o menys llargs segons el crèdit del comprador. Aquest fet: que les elevades sumes de les compres d'esclaus s'abonin a l'acte i en efectiu trencant una norma general, fa pensar en una excepcionalitat única de naturalesa humano-econòmica. Dit d'un altra manera: un esclau no podia ser pagat a mitges. Qui seria el seu amo mentrestant? I si l'esclau moria? Una altra faceta de la qüestió, no menys important històricament, fa referència a la capacitat de reunir la suma del preu de l'esclau. El dot matrimonial –per exemple de suma elevada –, era pagat a terminis, i si algun dot s'escripturava abonat a l'acte ho era en gran part en espècie, no en diners. De tot plegat en podem inferir l'esforç per aplegar la suma requerida i la transcendència de l'acte.

3- 1391 – 1420

Els trenta anys del període que va de 1391 a 1420 són sens dubte els que ofereixen un nombre major d'esclaus al delta del Llobregat i, en general, al país. Hom ha suposat que la causa principal d'aquesta abundor podria haver estat l'arribada de presoners de guerra de l'illa de Sardenya, en revolta contra el rei d'Aragó. A les nostres notes, però, els esclaus sards no arriben al cinc per cent del total dels que tenim registrats en el període. Continuarem oferint-ne les varietats per ordre cronològic, que permet de veure'n millor el desenvolupament. Al final del període efectuarem el balanç corresponent.

Any 1391.

2 febrer. Rebut de Pere Canalies, teixidor de lli, de Sant Boi, a Galceran de Rosanes i de Lacera, senyor de la vila, de 25 lliures de les 50 que aquest li ha promès pel dot de Llúcia, serva seva i muller del dir Canalies.³⁵

4 maig. Rebut de Salvador Ricard, forner de Sant Boi, a Berenguer Palau, de la mateixa vila, de 15 lliures degudes per la venda d'un serf negre sarracè dit Bertran, de 25 anys, per 53 lliures.³⁶

4 octubre. Venda de Galceran de Rosanes a Pere de Tria Major, de la vila nova, Sant Boi, per temps de tres anys, d'un captiu tàrtar batejat, de nom Pere i de 30 anys aproximadament, per preu de 15 lliures i 8 sous. Acte seguit Galceran de Rosanes afranqueig l'esclau, amb la condició que durant tres anys serveixi bé i lleialment el dir Pere de Tria.³⁷

Any 1394.

19 juliol. Venda de Guillem Tarragona a Arnau Seguí, tots dos de Provençana, d'un esclau tàrtar dit Jordi, de 40 anys.³⁸

Any 1398.

7 juliol. Manumissió de Joan, captiu i esclau tàrtar, concedida pels seus amos Guillem Viader i el seu fill Guillem, d'El Prat de Sant Boi, amb la condició que els ha de servir bé i lleialment durant set anys, sota pena de tornar a la condició de captiu i esclau.³⁹

1 novembre. Bartomeu Pastaller, de Sant Boi, nomena procurador Guillem ses Fonts, de Martorell, a fi de gestionar la recuperació d'un esclau d'aquell, dit Nicolau, negre.⁴⁰

Any 1400.

7 agost. Donació de béns de Guillem i Maria Viader, Sant Boi, a llur fill Guillem. Es retenen la meitat dels estris, bestiar i esclaus, *“exceptat que en Pere, qui és esclau, sia a present del dit Guillem Viader; e un altre esclau qui és fuyt, si atropar se porà sia dels dits pare e mare del dit Guillem Viader”*.⁴¹

16 octubre. Venda de Bernat Puig, mercader de Barcelona, a Arnau Pons, de Sant Boi, d'una captiva *“de genere boxinorum”*, dita abans Astània i avui Caterina, de 15 anys d'edat, per preu de 46 lliures. Rebut d'aquesta quantitat.⁴²

10 novembre. Bernat Moragues, de Sant Climent, nomena procurador per a la recuperació del seu esclau Iri, fugit i capturat posteriorment a la ciutat d'Àgata (*“Agathem”*), al regne de França.⁴³

17 desembre. Bernat i Guillem Català, pare i fill, de Sant Boi, venen a Bartomeu Viader, d'El Prat de Sant Boi, un serf dit mossèn Jaume, tàrtar, d'edat 25 anys, el qual abans de ser batejat es deia Boclet Day. El preu d'aquesta venda és de 52 lliures. Els compradors l'havien comprat a Antoni Albonar, mariner de Barcelona, el 3 de gener de 1386.⁴⁴

Any 1401.

6 gener. Venda de Bernat Pont, de Barcelona, a Miquel de Seva, senyor d'El Fonollar, Sant Boi, d'un serf i captiu negre dit Amorós, d'edat 22 anys aproximadament, per preu de 50 lliures. Rebut d'aquesta quantitat.⁴⁵

9 gener. Guillem Cassador, de Sant Boi, relloga a Joan de Vilareial una casa ("hospicium") a la vila santboiana. La té per Poncet Pastaller, que n'és el propietari, amb vaixella vinària i un serf comprés en el contracte de lloguer. El preu són 12 florins (131 sous). No especifica la durada (en altra escriptura és consignada fins el 16 de maig de 1403).⁴⁶

9 abril. Miquel de Seva ha venut a Pere Tria d'El Fonollar un esclau sarracè dit Abdalà, per preu de 44 lliures. Rebut d'aquesta quantitat.⁴⁷

22 setembre. Venda de Bernat Bell-lloc a Pere Piug, tots dos d'El Prat de Sant Boi, per nou anys, d'un esclau moresc batejat, de 30 anys, dit Joan, comprat per Bell-lloc a Bonanada Vallès, filla i hereva de Bernat Vallès, del mateix lloc. Preu de la venda actual: 42 lliures, 10 sous i 8 diners.⁴⁸

8 desembre. Venda d'Arnau Seguí a Arnau Tarragona, tots dos de Provençana, d'un esclau dit Jordi, de nació tàrtara, de 47 anys d'edat, per preu de 25 lliures i 8 sous. Rebut d'aquesta quantitat.⁴⁹

Any 1402.

2 març. Testament de Bernat Parellada menor, de Sant Boi. Quatre esclaus i sis fills del pare del testador i d'esclava: Nicolau, Pere, Joan, Jaume, Dolça i Francoia, tots afranquits amb diverses condicions i llegats. En L'inventari que segueix figura "una calsa de ferre de esclau".⁵⁰ Deixa als germans il·legítims, menors de 25 anys: a Nicolau i Pere, 25 lliures a cada un; a Joan i Jaume, 10 lliures a cada un; a Dolça, 25 lliures; i a Francoia, 15 lliures. Els fa tots francs i lliures, així com Martí major i Joana, després de la mort del pare testador. El Captiu Martí menors ho serà deu anys després de la mort del testador, i la captiva Elisenda catorze anys després dels seu trapàs.⁵¹

26 octubre. Pere Ferrer, mercader de Barcelona, ven a Antic Vallès, de Sant Boi, un esclau tàrtar neòfit dit Martí, de 28 anys, per 46 lliures i 10 sous.⁵²

Any 1403.

29 octubre. Venda de Berenguer Palau, de Sant Boi, com a tutor de Margarida Forn, de Barcelona, a Salvador Ricard, d'El Prat de Sant Boi, com més donant en pública subhasta celebrada a la vila, d'un esclau de 18 anys, sarracè, dit Abrahim, per preu de 57 lliures i 15 sous. Rebut d'aquesta quantitat. A continuació el comprador Ricard i la seva muller Elisenda venen a dit Palau 100 sous de censal mort per 60 lliures.⁵³

Any 1405.

28 agost. Venda de Joan Nicolau, hortolà de Barcelona, a Pere Morach, de Sant Climent de Llobregat, d'un esclau negre dit Micola, sarracè, de 25 anys d'edat, per 43 lliures.⁵⁴

18 octubre. Simó Amer, de Sant Boi, ven a Guillem Godai, de Provençana, Un captiu esclau dit Joan, de 19 anys, tàrtar de raça, adquirit anteriorment a Arnau Parellada, fuster de Sant Boi, el 12 de gener de 1404. El preu actual és de 45 lliures i 5 sous.⁵⁵

Any 1406.

1 maig. Miquel de Seva i Pere Tria d'El Fonollar, ciutadans de Barcelona avui habitants (“**degentes**”) a Sant Boi, fan procura a favor de Bernat Tria, fill del dit Pere, i Joan Rodrigo, escuder del dit Miquel de Seva, per a perseguir i recobrar dos captius o esclaus, un dels quals és sarracè negre de 30 anys dit Bernat, propi de Miquel de Seva, i l'altre és sarracè o moro blanc, de 28 anys d'edat, dit Abdel, propi de Pere Tria.⁵⁶

10 juliol. Guillem Parellada, que per núpcies entra al mas de Ponç Pastaller, difunt, de Sant Boi, ven a Bernat Roca, de Provençana, una esclau de raça tàrtar i edat 50 anys, dit Andreu, per preu de 8 lliures i 16 sous.⁵⁷

16 agost. Pere Sardà, de Barcelona, ven a Simó Amer, de Sant Boi, un esclau tàrtar neòfit dit Guillem, de 25 anys, per 47 lliures i 15 sous.⁵⁸

Any 1408.

20 agost. Venda de Guerau Adrover a Guillem Codina, tots dos de Sant Boi, d'un esclau captiu dit Albercoc, sarracè, de 14 anys, per preu de 49 lliures.⁵⁹

11 desembre. El mateix Guerau Adrover ven a Guillem Català, de Sant Boi, un esclau negre sarracè de 25 anys dit Anton, neòfit, per preu de 40 lliures.⁶⁰

Any 1409.

12 octubre. Antic Vallès, d'El Prat de Sant Boi, fa venda a Antic Viader, de Sant Boi, d'un serf seu dit Martí, esclau de raça tàrtara, de 40 anys d'edat, a ús i costum de Barcelona. El preu és de 49 lliures. Rebut d'aquesta quantitat.⁶¹

13 octubre. Arnau Català ven a Jaume Puig, de Sant Boi tots dos, un captiu negre sarracè dit Joan, de 26 anys, per 55 lliures.⁶²

Any 1410.

31 març. Venda de Pere Puig, d'el Prat de Sant Boi, a Joan Prats, de Sant Climent, d'un serf esclau negre de la Berberia, dit Joan, de nació sarracena i edat 25 anys, a ús i costum de Barcelona, per preu de 50 lliures. Rebut d'aquesta quantitat.⁶³

12 maig. Venda de Bartomeu Viader a Guillem Codina, tots dos d Sant Boi, d'un serf i captiu neòfit dit Jordi, de nació tàrtara i edat 20 anys, per 53 lliures.⁶⁴

26 maig. Testament de Miquel Loberç, Sant Boi. Fa lliures la seva esclava Margarida i li llega 50 sous. Si no vol anar-se'n, l'hereu haurà de tenir-la i alimentar-la.⁶⁵

8 juny. Òbit d'un “**emptatus niger**” (negre comprat) d'Andreu Martí, de Sant Boi.⁶⁶

11 juny. Òbit d'una “**emptata**” que vivia amb Joan Ortells, de Sant Boi.⁶⁷

12 setembre. Testament d'Antic Cerdanya, d'El Prat de Sant Boi. “**Item: volo quod Johannis spurius, servus et captivus meus, teneatur servire beneet legaliter en dicto manso meo, tantum et tandiu donech heres meus infrascriptus duxerit uxorem. Et**

postmodum heres meus infrascriptus faciat et firmit dicto Johanni instrumentum franquitaticum omnibus causis et cautelis in ipsa franquitatis instrumento necessariis. Et quod in continenti ipse Johannes possit ire et eligere illum dominum deo dominos quem vel quos voluerit, tanquam personam liberam et sui jure effectam. Et ego nunc per tunch predictis completis ipsum Johannem fracum et liberum dimitto.” (“Item: vull que Joan bastard, serf i captiu meu, hagi de servir bé i lleialment en el dit mas meu tant de temps fins que el meu hereu prengui muller. I en endavant el meu hereu infrascrit faci i firmi al dit Joan instrument de franquesa amb totes les coses i cauteles necessàries en ella. I que immediatament després el mateix Joan pugi anar-se’n i elegir aquell senyor o senyors que vulgui, com persona lliure i convertida al seu dret. I jo, ara per llavors, en les coses predites faig franc i lliure l’esmentat Joan”).⁶⁸

Any 1411.

13 març. Testament de Bernat Parellada major, de Sant Boi. Nicolau Parellada, fill tingut amb esclava, al qual deixa 12 lliures i 10 sous. Afranqueig Martí, esclau, i Elisenda, esclava, però aquesta dintre de deu anys a partir de la mort del testador., i els lega 10 lliures a cada un.⁶⁹

17 març. Venda de Guerau Adrover, d’El Prat de Sant Boi, a Bonanat Costa, de Castelldefels, d’un esclau i captiu negre sarracè dit Canela, d’11 anys, portat “**de bona guerra**”. Preu: 54 lliures.⁷⁰

16 abril. L’hostaler Joan Oliveres, de Sant Boi, ven a Antònia, muller de Ramon Rovira, ciutadà de Barcelona, una serva dita Margarida, de gènere “**bocinorum**” o de Bocina, de 25 anys, per 50 lliures. Rebut d’aquesta quantitat.⁷¹

7 maig. Francesc Pinós, teixidor de lli de Sant Boi, ven a Guerau Cogollada, de Santa Coloma de Cervelló, un serf de l’illa de Sardenya, natural del lloc de Sàcer, de 14 anys d’edat, dit Lleonard, per 32 lliures. La venda és feta a l’ús i costum de les d’altres sards d dit lloc, efectuades a la ciutat de Barcelona i localitats circumveïnes. Si Catalunya fa la pau amb Sardenya el captiu podrà retornar-hi.⁷²

9 maig. Joan de Dierna, mercader de Siracusa, regne de Sicília, ven a l’honorable Francesc Burgués, senyor de Viladecans, dos esclaus tàrtars, neòfits, dits Antoni i Nicolau, de 24 i 10 anys, respectivament, per un import total de 98 lliures.⁷³

Any 1413.

11 i 29 gener. Esclaus de Bartomeu Castelló, de Viladecans. (*Vegeu l’inici del capítol D*).

Any 1414.

25 de febrer. Elionor de Rosanes i de Lacera, senyora de la casa del Puig, de Sant Boi, ven a Pere d’Esplugues, donzell, un captiu o esclau negre sarracè de 22 anys, cristià, dit Joan, per preu de 100 florins d’or (equivalents a 82 lliures i 10 sous).⁷⁴

14 abril. Guerau Adrover ven a Berenguer Palau, tots de Sant Boi, un captiu o esclau sarracè negre de 18 anys, dit Barra. El preu són 57 lliures i 4 sous.⁷⁵

maig. Guerau Cogollada, de Santa Coloma de Cervelló, promet a Lleonard, esclau seu sard, que si el serveix bé durant deu anys seguits li donarà la llibertat.⁷⁶

Any 1415.

28 juliol. Testament de Ferrer Godai, d'El Prat de Sant Boi. Fa lliures, d'aquí a cinc anys, el seu serf Joan si es porta bé servint el fill hereu. Ultra, li cedeix 10 lliures, una vaca, i la seva vedella.⁷⁷

Any 1416.

23 gener. El santboià Simó Amer promet a Maria, “**emptitri**” seva, que si el serveix durant dotze anys i no roba ni intenta fugir, la farà franca. Acte seguit, la dita Maria promet al seu amo que si te fills no es mourà de casa d'aquest, però que si moren podrà anar on li sembli, un cop tingui la franquesa.⁷⁸

20 abril. Arnau Palau, dit Raurich, de Sant Boi, fa venda a Marc Bartomeu, pellisser de Barcelona, d'una esclava dita Francesca, tàrtara, d'edat 5 anys, i fins que en compleixi 18. Preu: 33 lliures. Rebut d'aquesta quantitat.⁷⁹

11 juny. Berenguer de Moles, rector de Sant Climent, ven a Guillem Bertran, de la mateixa parròquia, un esclau sarracè de 18 anys dit Alí, àlies Amet, per 56 lliures.⁸⁰

4 desembre. Jaume Vidal, de Sant Boi, ven a Pere Català, de Provençana, un esclau captiu sarracè dit Francesc, d'edat 23 anys, per 55 lliures.⁸¹

Any 1417.

10 agost. Bernat Soler, del castell de Ribes, ven a Joan Oliveres, Sant Boi, un esclau sarracè Batejat Anton, de 27 anys d'edat, amb la condició que si abans d'un any té un mal caduc, dimoniàc, idiotitzat o paralític, el venedor l'haurà de readmetre. (En una segona escriptura diu: “si abans d'un any té un mal caduc o dimoniàc, o bé mor al llit, o resulta estult, la venda serà nul·la”). Rebut d'aquesta quantitat.⁸²

24 agost. Arnau Ferrer, de Provençana, ven a Simó Amer de Sant Boi, un serf turc batejat Martí, d'edat 40 anys, per preu de 58 lliures. Rebut d'aquesta quantitat.⁸³

4 octubre. Debitori de Pere Vallès i Maria, cònjuges, a Simó Amer, tots de Sant Boi, de 61 lliures per la venda de l'esclau turc Martí, a pagar en un any.⁸⁴

Any 1418.

15 febrer. Venda de Jaume Català, de Sant Boi, a Francesc Torrent, ciutadà de Barcelona, i veí de Cornellà, d'un esclau negre sarracè de 30 anys, per 65 lliures.⁸⁵

7 març. Venda de Guillem Aranell, de La Roca, parròquia de Gavà, a Miquel de Seva, ciutadà de Barcelona, d'un esclau llor sarracè dit Alí, de 26 anys, per 40 lliures. Rebut d'aquesta quantitat.⁸⁶

4 abril. Guillem Ros, de Sant Climent, afranqueig Nicolau, captiu seu sard.⁸⁷

Balanc

El país de procedència dels esclaus és el següent:

Quadre 3

ORIGEN DELS ESCLAUS AL DELTA DEL LLOBREGAT, 1391 –1420

Tàrtars: 14.
 Negres sarracens: 10.
 Sarracens: 8.
 Sards: 3.
 Negres: 2.
 Bocina: 2.
 Moresc: 1.
 Sarracè blanc: 1.
 Turcs: 1.
 Sarracè llor (o fosc): 1.

Els venedors de Barcelona són mercaders. Els compradors, de vegades nobles, com els senyors d'Alou, d'El Fonollar o de Viladecans, però la majoria de vegades són pagesos i fins i tot menestrals, com l'hostaler Joan Oliveres o el teixidor Francesc Pinós. Les transaccions entre santboians revelen fins a quin punt l'esclavatge es troba estès en la societat contemporània.

Els esclaus, també anomenats **“emptati”** (comprats) són adquirits i venuts mentre són joves. Només una venda correspon a un esclau de 50 anys. L'edat és en relació al preu: el més car, de 22 anys, arriba a les 82,5 lliures, en tant que pel de 50 anys el comprador en dona tan sols 8 lliures i 16 sous. Com hem apuntat més amunt, l'import de les compres i vendes és abonat a l'acte, i aquesta és una característica d'aquest tipus de transaccions. La norma en totes les altres és el pagament a terminis. L'excepció en aquest període és l'any de coll donat per Simó Amer als cònjuges Pere Vallès i Maria per uns esclau turc al 1417.

El lloguer d'esclaus per un temps determinat té trist exponent en la “venda” (1416) d'una noia de 5 anys fins que en tingui 18, feta per un santboià a un comerciant de Barcelona.

Les promeses de llibertat no escassegen; les manumissions reals i efectives, sí. A destacar la inclosa en el testament de Miquel Loberç (1410): deixa lliure sense condicions la seva esclava Margarida i li llega 50 sous; però si no vulgues anar-se'n, l'hereu resta obligat a tenir-la i alimentar-la. Sis anys després, Simó Amer afranquejà una esclava seva, que li promet que no es mourà de la casa. Són els dos únics casos que trobem de renúncia voluntària per part de l'esclau, i en tots dos, significativament, el protagonista és femení.

Les fugues registrades són poques. Els intents de fuga degueren ser més.

El cas del teixidor Canalies (1391) mostra una ex-esclava casada amb un home lliure. Menció apart mereix la casa de Poncet Pastaller (1401), el lloguer de la qual comprèn la vaixella binària (botes de vi i estris de celler) i un serf.

El preu de l'esclau venut per Bernat Bell-lloc al 1401, de 42 ll. 10 s. 8d., és l'únic de tots els consignats que arriba a fraccions d'un sou. Possiblement es tracta d'ajustament de deutes mutus, cosa freqüent en la societat d'economia d'intercanvi. Pel que fa al preu d'Abrahim, esclau adquirit el 1403 per Salvador Ricard en subhasta pública per 57 lliures i 15 sous, mostra el joc que podria dar-se si no s'havia liquidat: el comprador i la seva muller creen un censal mort per valor de 60 lliures i en cedeixen 100 sous al venedor.

El mas de Bernat Parellada presenta un trist record: el de major nombre d'esclaus de tota la història sant boiana i deltaica. Fins a deu en entrar el segle XV: sis engendrats per l'amo de la casa amb una esclava, més altres quatre esclaus. Els fills d'esclava naixien en servitud, però Bernat Parellada, el fill hereu, els reconeix, els fa francs i els dota, i afranqueig la resta amb condicions (1402). Quan nou anys després mor el pare, ratifica les decisions de l'hereu en els tres que romanen vius. En canvi, Antic Cerdanya en el seu testament (1410) disposa la llibertat de l'esclau quan l'hereu es casí, però l'esclau també és fill seu ...

4- 1421 – 1460

Any 1423.

21 març. Venda de Bernat Puig, de Sant Boi, a Bernat Rarquieres, de La Roca, Gavà, d'un esclau sarracè negre de Gràcia-Déu, d'edat 25 anys, per 60 lliures. (A la data repetida al final figura, en lletres, 1433).⁸⁸

Any 1425.

17 novembre. Pere Viader, de Sant Boi, fa cessió a Antic Puig, també santboià, dels drets que té sobre el deute de Guillem Cerdanya, de la mateixa parròquia, per la venda del primer a aquest d'un serf o captiu turc, d'edat 50 anys, per preu de 47 ll., el 17 de gener propassat.⁸⁹

Any 1426.

abril. Els diputats del General de Catalunya recompensen un veí de Cervera per haver detingut Joan Busquets, el qual treia del Principat un esclau, de nom Joan, que **“ere d'en Oliver de Sent Boy de Llobregat, los quals Johan e sclau han fet mettre en mans dels oficials reials de dita vila”**.⁹⁰ (No hi ha cap Oliver a Sant Boi en aquesta data; sí a L'Hospitalet.)

Any 1427.

28 abril.. Bonanat Costa, de Castelldefels, ven a Pere Viader, de Sant Boi, un captiu negre dit Antoni, sarracè, de 27 anys, per 70 lliures. El venedor l'havia adquirit de Guerau Adrover, d'El Prat de Sant Boi, el 17 de març de 1411. Rebut de 35 lliures. Cancel·lació del deute a 11-3-1428.⁹¹

Any 1429.

11 setembre. Testament de Joan Palau, àlies “Turc”, de la Pobla Arlovina, Sant Boi, ex-esclau d'Arnau Palau, a qui deixa 5 sous per dret de senyoria. A Constança, ex-esclava del senyor del Puig, li deixa 100 sous. A Jordi, ex-esclau, 10 lliures.⁹²

Any 1434.

30 abril. Rebut de Pere Viader, de Sant Boi, a Llorenç Torrella de la Sagrera de Provençana, tutor de Bartomeu Soler, de la dita Sagrera, de 38 lliures per la venda d'un serf negre sarracè batejat i dit Benet.⁹³

8 maig. Galceran Català ven a Pere Viader, ambdós de Sant Boi, un esclau i captiu negre, agarè, neòfit, dit Jordi de 15 anys d'edat, per preu de 57 lliures.⁹⁴

Any 1436.

9 agost. Felip Sabater, corredor de bestiar de Barcelona, ven a Simó Amer, de Sant Boi, una esclava russa dita Margarida, de 16 anys, per preu de 59 lliures i 10 sous.⁹⁵

20 agost. Garcias Ruis, corredor de bestiar de Barcelona, ven a l'esmentat Simó Amer una esclava circassiana de 26 anys d'edat anomenada Estàcia, per preu de 57 lliures.⁹⁶

14 desembre. Lluís de Ribesaltes, mestre en Medicina, de Barcelona, ven a Gabriel Martí, de Provençana, una serva captiva dita Agnès, greca de 28 anys, per preu de 49 lliures. Rebut d'aquesta quantitat.⁹⁷

Any 1438.

9 gener. Dolça, vídua d'Arnau Pedrosa, de Sant Vicenç dels Horts, ven a Arnau Paoner, sucrer de Barcelona, un serf sarracè neòfit dit Antoni, de 38 anys d'edat, per 46 lliures.⁹⁸

Any 1440.

27 juny. Afranquiment de Joan Pujol, de Begues, fet pel senyor del castell d'Eramprunyà. (Document Complet amb diverses particularitats.)⁹⁹ “En virtut del sagrament i homenatge prestat en poder de Joan de Torrelles, manament a Joan Polinyà, de la Pobra Arlevina (?), que no usi carnalment amb Antònia, serva i captiva d'Antic Palau, de Sant Boi, ni usi amb ella d'altra manera en lloc sospitós sota pena de 25 lliures”. (APSB, Pobra Arlevina)

Any 1442.

4 maig. Pere Parellada del Còdol i la seva muller Nicolaua, de Sant Boi, venen un censal mort a Marc de Llor, de Barcelona, per tal de poder-li pagar 40 lliures per la compra al mateix Llor d'un esclau sarracè de 22 anys dit Bartomeu, efectuada el primer de maig passat.¹⁰⁰

30 novembre. Venda, efectuada a Provençana, de Sando de Tònia, Barcelona, a Manuel de Rojadell, senyor del castell d'Òdena, d'un esclau tàrtar dit Joan, de 25 anys, per 70 lliures.¹⁰¹

Any 1443.

26 maig. Francesc de Puig, de Sant Boi, fa venda a Joan Cassa, hostaler de Barcelona, d'un serf tàrtar neòfit dit Anton, de 15 anys d'edat, per preu de 35 lliures.¹⁰²

11 agost. Galceran Català signa rebut de 40 lliures a Bernat Moner, tots dos de Sant Boi, per la venda d'un serf sarracè neòfit dit Domènec, de 40 anys aproximadament.¹⁰³

Any 1444.

4 gener. Pere de Valls, mercader de Barcelona, ven a Antoni Tria, de Sant Boi, una serva i captiva sarracena negra, de 18 anys, dita Puça (**“vocatam Pussa”**), per 53 lliures. Rebut d'aquesta quantitat.

A continuació Tria signa rebut de 58 lliures a Pere de Valls per la venda d'una serva neòfit a dita Caterina, russa, de 23 anys d'edat.¹⁰⁴

Any 1445.

Esclava de Bartomeu Ponç, rector parroquial de Sant Boi. **“Jo he montada la mula de Mossen Ponç, e con l'avem volguda enfranar no havent pogut. E no és nangun qui'n sia senyor si no la esclava de mossèn Ponç qui hic és.”**¹⁰⁵

Any 1446.

13 febrer. Rafel Oller, mercader de Barcelona, reclama el lliurament d'un esclau fugitiu que, capturat fa poc per Jaume Amer, de Sant Boi, el batlle de Joan de Torrelles, senyor de la vila, té ara pres al castell del Puig. El batlle manifesta que no pot lliurar el presoner sense el permís del senyor. El mercader en protesta.¹⁰⁶

Any 1447.

15 maig. Joan Nadal Soler, de Sant Boi, afranqueig Joan, esclau sarracè negre, a condició que el serveixi lleialment durant 12 anys. Acte seguit ven per 12 anys l'esclau a Francesc Puig, abans fuster, de Sant Boi, per 55 lliures.

“Lo sènyer en Johan Nadall della parròquia de Sent Boy de Lobregat per esguart dell bon servey que en Johan, caiu seu de linatge de Munde Barques li ha fet, li fa carta de franquesa a xii ayñs sols tal pacte e condició que lo sus dit Johan, esclau ab esperance de remensa, no gos entrar dins los dits xii ayñs en casa ni abitació dels sus dit Nadall Soler e axí matex que servesca bé e lealment e no gos fugir, sols tal pena incoraguda al dit Johan que la gràcia e franquesa fos nul·la. E en aço lo dit Nadall Soler li promet atendra e complir axí com largament se pot dir ni entendra.

Item més, lo sus dit Johan Nadall Soler ab voluntat de tots sos amichs, axí de part sua com de sa muller, ven e per causa de vendició atorga al sènyer en Francesc Puig un esclau negra, per nom Johan, e aquell li ven a xii ayñs ab carta de franquesa per preu de lv lliures, e aquelles li promet pegar per tot un ayn primer vinent. E aquesta venda li fa axí largament com se pot dir ni entendra. E [per] aço atendra e complir li obliga tots sos béns.”¹⁰⁷

21 setembre. Rebut dels tutors dels fills del difunt Guillem Amer, de Provençana, a Jaume Puig, de Sant Joan Despí, de 35 lliures d'aquelles 70 que fou el preu de la venda d'un serf i captiu de 30 anys, que era propietat dels dits pubills.¹⁰⁸

24 novembre. Antoni Sant Thomàs, de la parròquia de Santa Maria de Vallformosa, terme del castell de La Roca, ven a Jaume Amigó del mas Gual, de Provençana, bandada de l'illa dels Banyols, un esclau i captiu negre, de raça sarracena, de 24 anys, neòfit, dit Julià, pel preu de 38 lliures.¹⁰⁹

27 novembre. Francesc Puig, abans fuster, ven al noble Blasco de Seva, senyor d'El Fonollar, tots de Sant Boi, un captiu negre sarracè neòfit, dit Joan, per 55 lliures. El noble promet la llibertat a l'esclau si el serveix bé durant 10 anys.

El seu amo anterior fou Joan Nadal Soler, a la casa del qual no ha d'entrar. Tampoc no ha de jugar a daus.¹¹⁰

Any 1448.

18 abril. Donació de béns d'Antònia, vídua de Guillem Seguí, al seu nebot Bartomeu Català, tots de Sant Boi. Es reté 40 lliures per testar, un llit parat i roba de vestir, un cofre i una esclava negra sarracenà neòfita dita Llúcia, de 6 anys d'edat.¹¹¹

13 maig. Pere Martorell, de Sant Boi, afranqueig Jordi, captiu seu, amb la condició que el serveixi bé i lleialment durant 14 anys. No ha de fugir, furtar ni jugar a daus.¹¹²

17 agost. Procura de Jaume Amigó al seu fill Bernat, Provençana, i a Pere Castell i Joan Capellades, La Granada del Penedès, per tal de recuperar un esclau neòfit negre sarracè dit Julià.¹¹³

26 agost. Rebut dels tutors dels fills de Guillem Amer, de Provençana, a Jaume Puig, de Sant Joan Despí, de 70 lliures per la venda a l'encant públic, l'11 de desembre de 1446, d'un captiu dit Amer, de raça tàrtara, neòfit anomenat Joan, de 30 anys d'edat.¹¹⁴

Any 1449.

18 novembre. Debitori de Jaume Simon, de Provençana, a Joan de Lardenosa, de Barcelona, de 35 lliures per la venda d'aquest a aquell d'un captiu tàrtar dit Nicolau. A pagar la meitat per Sant Joan vinent i l'altra meitat un any després. Mentrestant no podrà vendre'l ni permutar-lo sense llicència de Lardenosa.¹¹⁵

Any 1450.

Antoni Tries, de Sant Boi, ven a la vídua de Joan Sacalm, de Barcelona, un captiu negre sarracè neòfit dit Joan, per 60 lliures.¹¹⁶

Mitjan segle XV.

Al·legacions de Martí, llibert de paraula pel seu amo Marc de Llor, senyor de la casa de Llor, que sembla retractar-se'n.¹¹⁷

Any 1451.

Crida del senyor del castell del Puig, de Sant Boi, a instància de l'hostaler de la vila:

*“Ara oiats que us fa hom a saber, de part del honorable mossèn Johan Torrelles, cavaller: Que tot qui tenga o sàpia una esclava apel·lada Anna, d'edat de xxx anys, la qual stava en casa d'en Cugullade, hostaler del bordell de la dita vila [de Sant Boi], e porta vestida una gonells vermella ab un pordomà de mescla burellenç ab colar vet, la qual se trobe menys de dimecres ençà, que ho vinguen denunciar a la cort de la dita vila e dar-lus han un florí de trobes. En altre manera, si la tenien salada o amagada, seria-lus pres en ladorcini.”*¹¹⁸

Any 1454.

7 març. Pere i Bernat Parellada del Còdol, pare i fill, de Sant Boi, venen a Bernat Mestre, desant Vicenç dels Horts, beneficiat de sant Nin i sant Non a l'església de Cornellà, un serf blanc de nació barbaresca, d'edat 30 anys, dit Bartomeu, per preu de 35 lliures (esmenat, deia 44).¹¹⁹

17 setembre. Testament de Bartomeu Cerdanya, de Sant Boi:

“Item: vul e man que en Jordi, captiu meu, servint XV anys après lo dia de la mia fi bé e leyalment, que al cap dels XV anys sia franch e ja haver carta de franquesa e lo hereu sis tengut de fer la dita carta de franquesa.

Item més: vul e man que na Lúcia, captiva mia, servint bé e leyalment X anys après lo dia de la mia fi, sia franca e [a]ja haver carta de franquesa e lo dit meu hereu sia tengut de fer-li la dita carta de franquesa.”¹²⁰

18 novembre. Marquesa, muller de Joan de Torrelles, senyor de la casa del Puig, de Sant Boi, promet al procurador de Rafel Oller, mercader, de Barcelona, la restitució d'una serva dita Anna, que té en custòdia per aquest, sempre que en serà requerida.¹²¹

Any 1457.

26 juny. Testament de Jaume Vallès major del Pantarro, Sant Boi. Fa franc en 10 anys Joan, esclau negre seu.¹²²

23 octubre. Bartomeu Vidal, de Sant Boi, allibera (“**manumitto et franchum et alforrum facio**”) Pere, “**de nascione burgarorum**”. (Sense cap contrapartida ni condició.)¹²³

Any 1458.

6 juny. Òbit d'una esclava de madona Ponç, Sant Boi.¹²⁴

29 setembre. Inventari dels béns de Bernat Parellada, difunt, de Sant Boi. Entre les pertinences figura “**un esclau negre de XVIII anys**”.¹²⁵

Any 1459.

23 gener. Sepultura de Joan, negre, esclau de Jaume Vallès de Pantarro. “**E per ço com l'avia bé servit e molt, féu-li sepultura de cors e passà a mitge sepultura**”.¹²⁶

Any 1460.

25 maig. Rebut de Pere Samet menor, de Sant Boi, a Joan Ferriol, de Provençana, de 58 lliures i 10 sous per la venda d'un captiu sarracè de Munt de Barques dit Pau, de 30 anys.¹²⁷

Balanç

Fan aparició esclaves de procedències geogràfiques noves de raça blanca: Rússia, Grècia, paral·lelament a la minva de tàrtars. Els negres africans, però, conserven la primàcia numèrica.

Els venedors professionals, com els 1436, són corredors de bestiar.

Quadre 4

ORIGEN DELS ESCLAUS DEL DELTA DEL LLOBREGAT, 1421 - 1460

Sarracè negre: 9.
 Sarracè: 4.
 Tàrtar: 4.
 Negre: 3.
 Rus: 2.
 Turc: 2.
 Agarè negre: 1.
 Barbaresc blanc: 1.
 Circassiana: 1.
 Llor: 1.
 Turcs: 1.
 Sarracè de Munt de Barques: 1.

Repetidament s'arriba a les 70 lliures en el preu d'un esclau jove i suposadament fort. La doble venda de 1444 és una permuta d'esclaves on hom aprecia una diferència monetària de 5 lliures de més en el preu d'una que en de l'altra.

La fugida continua practicant-se. En casos de fallida els esclaus són retornats a llurs amos o els còmplices lliures van a parar a la presó. En aquest període la Generalitat estableix una assegurança contra la fuga d'esclaus. La meta per als fugitius és la ciutat de Tolosa, on l'esclavitud no és reconeguda. No manquen bandes organitzades que amb l'esquer de conduir el fugitiu a la llibertat no fan altra cosa que extorquir-los i enganyar-los (panorama, d'altra part, similar al que veiem avui en el tràfec il·legal d'emigrants africans).

Les manumissions abunden, com prova l'existència de lliberts. Les prohibicions de fugir, òbvies, van de vegades acompanyades amb les de furar i de jugar a daus. L'esclau d'un nou amo té també prohibit (en el cas de 27 de novembre de 1447) d'entrar a la casa de l'anterior amo. Aquest cas dona molt de joc i és el següent: l'amo anterior promet la llibertat a l'esclau si el serveix bé durant 12 anys i el cedeix per aquest temps a un amo nou, però, aquest al cap de mig any el traspassa, pel mateix preu que li ha costat, a un tercer amo, el qual també li promet la llibertat a l'esclau, però dintre de 10 anys, no de 12. El segon amo, així, ha disposat gratuïtament de l'esclau durant mig any i aquest ha vist escurçat –almenys teòricament- el temps per aconseguir l'alliberament. La crida sobre la fugida de l'esclava Anna del bordell de la vila confirma la sospita que les esclaves d'hostals eren destinades moltes vegades, si no sempre, a allò que avui en diem tràfic de blanques. Més descarada és la prohibició formal a Joan Polinyà, d'usar carnalment amb Antònia, serva i captiva d'Antic Palau, amb l'amenaça d'una pena insòlitàment forta: 25 lliures.

Finalment, observem el toc d'humanitat, insòlit, de l'enterrament de l'esclau Joan, negre, de Jaume Vallès del Pantarro, que acull entre els seus *“per ço com l'avia bé servit e molt”*.

5- 461 – 1490

Any 1462

1 març. Venda de Joan Ferriol, de Provençana, a Joan Lencina, de Barcelona, d'un serf i captiu dit Antoni, de nació tàrtara i edat 25 anys, per 59 lliures.¹²⁸

Any 1464.

6 desembre. A hora de vespres, sepultura del captiu Bartomeu Vidal d'El Prat.¹²⁹

Any 1465.

13 desembre. Sepultura d'un albat de l'esclava d'Antoni Tries, de Sant Boi.¹³⁰

Any 1466.

26 abril. Margarida, que fou serva i captiva i avui alforra i lliure, hereva universal de Pere Ramon Bosch, de Sant Boi, ven a Francesc Campanar, veí de Sant Boi, una casa amb hort al carrer del Pou comú per 25 lliures.¹³¹

Any 1467.

18 setembre. Testament d'Antic Puig, de Sant Boi. Fa lliure, als 10 anys, de la mort de l'amo, el seu esclau Joan.¹³²

Any 1480.

4 agost. Testament de Bartomeu Cerdanya, Sant Boi. Afranqueig els esclaus Jordi i Llúcia, de 15 i 10 anys respectivament, després de l'òbit de l'amo.¹³³

Any 1484.

31 desembre. Venda de Jordi de Vars, portuguès, a Joan Pineda, de Sant Boi, d'una serva llogada, dita Maria, africana, de 20 anys, per preu de 60 lliures. Rebut de dita quantitat.¹³⁴

Any 1485.

Testament de la vídua d'Antic Puig, de Sant Boi. Deixa 30 sous a Joan Benet, negre. (Llegat ratllat.)¹³⁵

Any 1487.

2 octubre. Sepultura del negre d'en Ricard, de Sant Boi.¹³⁶

Any 1488.

24 desembre. Càndida Cors, de Sarrià, ven a Guillem Godai, de Provençana, una serva esclava i captiva, de nació de Munt de Barques, de nom Eulàlia i d'edat 40 anys, per preu de 45 lliures. Pagades a l'acte per Arnau Godai, pare del comprador.¹³⁷

Any 1489.

31 desembre. Rebut de Càndida Cors, de Sarrià, a favor de Joan Godai, d'El Prat de Provençana, de 60 lliures, preu d'un serf venut a 24 de desembre de 1488.¹³⁸

Any 1490.

Francesc Puig, de Sant Boi, té un esclau entre els servidors.¹³⁹

Vicenç Ricard, de Sant Boi, és amo d'un esclau o captiu.¹⁴⁰

Jaume Vendrell, de Sant Boi, posseeix un esclau dit Joan.¹⁴¹

10 abril. Òbit de glànola o pesta d'un albat de la captiva d'en Coll, mercader, Sant Boi.¹⁴²

10 maig. Òbit (pesta) d'un albat de la captiva d'en Joan Pineda, Sant Boi.¹⁴³

11 maig. Òbit (pesta) d'un albat, és a saber, la captiva d'en Pineda.¹⁴⁴ (És a dir: l'esclava, que té 26 anys, és enterrada amb tarifa d'albat.)

10 juliol. Òbit del negre de mossèn Pere Mas, Sant Boi.¹⁴⁵

Balanç

“Forat” perceptible motivat per la guerra de Joan II (1462-1472). Les referències d'aquests anys són d'esclaus que ja hi eren abans. Tot fa semblar que no hi ha arribades noves. Després de la guerra es reprenen, però amb un ritme molt menor (quadre 1). Les vendes de Càndida Cors (1488-1489) i sobretot la gran epidèmia de pesta de 1490, que descobreix nous esclaus, ratifiquen la impressió de l'existència real d'un nombre major del que ens diu la documentació.

La venda d'una casa amb hort per part d'una ex-esclava al 1466 evidencia una vegada més la realitat del nou estatus dels lliberts.

6- 1491 – 1520

Any 1492.

1 maig. Pere Tries, de Sant Boi, ven a Jaume Bruneta, L'Hospitalet, un serf negre de 25 anys dit Joan, per 50 lliures. Rebut d'aquesta quantitat.¹⁴⁶

17 novembre. Jaume Bruneta ven a Guillem Godai, tots dos de L'Hospitalet, un serf o captiu dit Cristòfol, de nació de Munt de Barques i edat 25 anys, per 90 lliures. Rebut d'aquesta quantitat.¹⁴⁷

Any 1493.

7 agost. Bernat Oliver, de Provençana, ven a Pere Viader menor, de Sant Boi, un esclau negre dit Cristòfol, d'edat 25 anys, per 90 lliures. Rebut d'aquesta quantitat.¹⁴⁸

14 octubre. Rebut d'Angelina, vídua de Jaume Martí, a Joan Godai, tots de L'Hospitalet, de 75 lliures pagades en diverses vegades, preu d'un serf dit Joan Boscà, ara lliure.¹⁴⁹

Any 1495.

17 octubre. Debitori de Martí Godai, negre, que fou serf i captiu de Joan Godai, de L'Hospitalet, a favor de Joan Alonso, castellà, per un import de 10 lliures i 15 sous per un euga de vuit anys. A pagar per tot el setembre vinent. A 16 de setembre de 1497, cancel·lació del deute.¹⁵⁰

Any 1498.

30 gener. Mateu Vidal, de Barcelona, ven a Joan Bosch, de Sant Boi, un serf negre dit Martí, d'edat 20 anys, per 37 lliures. Pagat al comptat a través de la Taula de Canvi.¹⁵¹

Any 150.

Inventari de Bartomeu Vilar, L'Hospitalet. Entre els béns, una esclava llore dita Caterina, de 28 anys.¹⁵²

Any 1501.

26 desembre. Venda d'Anton Mestre, de Sant Joan Despí, a Guillem Codina, de Sant Boi, per dos anys i deu mesos, d'un serf i captiu d'aquell, dit Anton, "**de genere barbarorum**" i d'edat 50 anys, per preu de 15 lliures.¹⁵³

Any 1502.

17 setembre. Venda de Joan Bosch, de Sant Boi, a Miquel Abril, de Cornellà, d'un captiu negre de 15 anys dit Joan per 45 lliures.¹⁵⁴

Any 1503.

15 març. Venda de Francisco de Cárdenas, del regne de Castella, a Bernat Oliver, de L'Hospitalet, d'una serva i captiva negra dita Joana, de 40 anys d'edat. Preu: 20 lliures, pagades a l'acte.¹⁵⁵

24 març. Venda de Miquel Abril, de Cornellà, a Genís Romanyà, Moler de Barcelona, d'un esclau captiu dit Joan, de 16 anys, "**de natione insularum Portugalie**". Preu: 30 lliures.¹⁵⁶

Any 1508.

9 novembre. Martí Godai, negre, ex-esclau, de L'Hospitalet, ofrena un ciri negre a la Mare de Déu de Bellvitge a la seva ermita.¹⁵⁷

Any 1514.

3 febrer. Venda de Pere Viader a Guillem Codina, d'El Prat de Sant Boi tots dos, d'un serf i captiu negre "**de nacione de Guinea**", de 45 anys, amb els seus vicis i tal com és, per preu de 23 lliures i 10 sous.¹⁵⁸

Any 1516.

4 gener. Bateig d'una fila de l'esclava negra de la monja Coscó de Sant Pere, a Sant Boi. "Lo nom del para, Déu lo sap."¹⁵⁹

Balanc

L'afluència d'esclaus va a la baixa, sobretot en dones.

La compra d'un esclau i la seva ràpida venda que fa Miquel Abril, de Cornellà, amb una important pèrdua pecunària (15 lliures), palesa la fragilitat d'aquesta activitat econòmica i la devaluació del preu de l'esclau en descobrir-se-li algun defecte físic o moral.

La "venda" d'Anton Mestre el 1501 a Guillem Codina és un cas clar de lloguer d'esclau. Segons l'historiador Carles Martí, els 2 anys i 10 mesos de lloguer de l'esclau

deu ser la regularització de l'any agrícola, això és, tres collites fins a Tots Sants. La pràctica degué ser més general. “S’arribà a tal extrem –diu Carles Martí– que, a les darreries del segle XV, es dictaren disposicions generals, que limitaven al nombre de quatre el d’esclaus que treballessin en altres cases per compte del seu amo.”¹⁶⁰

7- 1521 – 1550

Any 1521.

29 setembre. Bateig d’un captiu de Francesc Pineda, de Sant Boi, amb el nom de Joan, i d’una captiva - germana del dit captiu- amb el de Caterina.¹⁶¹

27 octubre. Bateig d’un captiu de Marc Pagès, de Sant Boi, amb el nom de Joan.¹⁶²

Any 1530.

1 agost. Inventari dels béns del mas de Jaume Alegret, difunt, de l’illa dels Banyols, Provençana. Una de les cambres és dita la cambra del captiu.¹⁶³

Any 1543.

2 maig. Òbit de Frederic Llopis, ciutadà de València, a cas de Francesc Pineda, de Sant Boi. El difunt anava amb un negre.¹⁶⁴

Balanç

El record de la cambra del captiu a un mas de l’illa dels Banyols clou l’etapa de l’esclavatge propi en la història del delta del Llobregat. D’ara en endavant l’aparició esporàdica d’algun esclau a les terres del delta serà en funcions de servidors del senyor del castell de Sant Boi o d’algun terratinent barceloní, però mai més d’un pagès local. Així, sabem l’adquisició per part de Joan Carles, notari barceloní i propietari pratenc, a un mercader de Provença, l’octubre de 1571, de dos esclaus negres de Guinea, de 20 i 24 anys, per 75 i 62 lliures, respectivament. (A l’escriptura la paraula esclau no hi figura, sinó: “*Venditio [...] de persona cuiusdam*”)¹⁶⁵ Cinc anys després moria a Sant Boi un captiu de mossèn Papiol, senyor de Benviure.¹⁶⁶ El 1590 l’òbit era de Joan, esclau negre de Joan de Cardona, al castell de Sant Boi.¹⁶⁷ Caterina “Morena”, esclava de Pau Puigjaner, mercader de Barcelona i terratinent pratenc, fou acusada l’any 1592 d’emmetzinar l’olla del seu amo, conduïda al turment “*ut veritat ab eius ore habeatur*” (a fi que confessi la veritat), i finalment lliurada al seu propietari.¹⁶⁸

La desaparició de l’esclavatge a gran escala, el fet que arribes fins a les capes mitjanes de la població, fou deguda en gran part a l’entrada massiva a Catalunya d’una onada immigratòria que hauria d’estendre-s’hi al llarg de dos-cents anys: els occitans. Els braços d’aquests súbdits francesos substituïren els dels antics esclaus, en un procés purament econòmic. Sortia més a compte tenir un mosso que un esclau: el pagès havia d’alimentar-los i pagar soldada al mosso, però no vestir-lo, ni corria el risc d’una mort o un afugida.¹⁶⁹ D’altra banda, sembla que el mercat internacional d’esclaus procedents de guerra i ràtzies sofrí en aquesta època una davallada apreciable davant l’auge del poder turc.¹⁷⁰

8- CAPTIUS CRISTIANS

L'altra cara de la moneda, la de captius del delta a la Moreria, també existí. La vila de Sant Boi, tot i la situació distant a la platja, tenia una certa tradició marinera. El cas més conegut és el de Joan de Torrelles, senyor del castell i de l'Alou, a mitjan segle XV, el qual, enemistat amb els consellers de Barcelona per haver ofès alguns ciutadans, i perseguit per la justícia, armà una galera comandada per un santboià, Bartomeu Cerdanya, i feu el cors contra les embarcacions que anaven o sortien de Barcelona.¹⁷¹ Però de molt abans trobem –bé que esporàdicament– santboians enrolats, com una colla de joves a la galera “Sant Antoni” al 1380.¹⁷² marc Ferrer, de Sant Boi, era absent al 1449, de feia temps, a les parts d'ultramar i donat per mort.¹⁷³ Anton Polinyà, també santboià, feia testament en vigílies d'embarcar al 1457.¹⁷⁴ Més explícit, Joan Ferrer, igualment de Sant Boi, feia constar en el seu testament (1458) que s'embarcava en la nau d'en Satorra vers els ports d'Alexandria; tres anys després era mort.¹⁷⁵

Hi havia, doncs, perill a la mar, abans que n'hi hagués en terra. El pirates del xv foren genovesos en guerra contra del rei d'Aragó. Enemic i pirata eren mots sinònims. Tres galeres enemigues al Cap del Riu, probablement per fer aiguada, el 28 de setembre de 1460.¹⁷⁶ Al segle XVI fan aparició els moros:

*“ De matí [17 de juliol de 1504] vengueren tres galiotes de moros prop de Sant Bertrand e prengueren ayguada al Lobregat.”*¹⁷⁷

El primer captiu del delta que sabem en poder dels sarraïns és Berenguer Domènech, de Provençana, per a la redempció del qual alguns testaments santboians de 1410 i 1411 deixaven caritats de 12 i 33 sous.¹⁷⁸

També hagué d'influir en la minva i desaparició d'esclaus entre la pagesia del delta l'auge de la Mitja Lluna en tot l'àmbit mediterrani durant el segle XVI. El poder turc esdevingué cada dia més patent i el nom de Barba Rossa més temut. Les poblacions del litoral vivien atemorides pel perill dels pirates turcs i s'amagaven de la vista dels vaixells corsaris. Arenys de Mar i Arenys de Munt, Vilassar de Mar i Vilassar de Dalt... obeeixen a aquesta dinàmica de la por. Quan la corona espanyola dominava el món i en l'imperi *no se ponía el sol*, els pobles de la costa catalana cercaven el refugi de les muntanyes. La mar dels peixos de les quatre barres s'havia transformat en un element de repulsió. *Al no man's land* que era el delta llobregatí de ponent, depenent de la baronia d'Eramprunyà, el castell de Castelldefels era refugi i protecció contra els pirates. La població subjecta a les incursions, en moments de perill s'hi aixoplugava o s'escampava pels boscos de Gavà i Begues. Al 1550 el baró feia constar que el castell es trobava derruït gairebé del tot i n'urgia la reparació, car era veí dels habitants de Castelldefels i no lluny dels de Gavà, tots els quals eren vora el mar i es trobaven perseguits pels enemics de la fe ortodoxa.¹⁷⁹ Les torres de defensa (de les quals encara en queda alguna) al litoral de Castelldefels daten d'aquesta època.

La desembocadura del Llobregat era el punt predilecte dels pirates. Per dues raons: perquè hi feien provisió d'aigua dolça i perquè s'amagaven enmig de la frondosa vegetació existents en unes illes que feia el riu i que els permetia de sorprendre les embarcacions que més o menys confiadament sortien de Barcelona. Però no fou fins

mitjan del segle que sovintejaren les ràtzies dels turcs. El dia de Sant Pere de l'any 1556, justament el dia del patró escollit per la nova parròquia d'El Prat i l'any de la seva independència, els moradors dels baixos van sofrir una de les incursions més violentes. Diu la crònica del *Dietari* barceloní:

“Aquest dia en la matinada donaren la proa en terra una galera y quatre fustes de moros al Prat d'allà al riu de Llobregat y saquejaren algunes cases y se'n portaren tretze persones en què y havia alguns minyons de molt pocha edat qui peccata non fecerant. E poch dies abans les matexes eren exits a Calafell, prop de la Vila Nova.”¹⁸⁰

El delta, i per antonomàsia El Prat, esdevingué amb raó **“un loch algun tant perilós de moros”**, segons un testimoni de 1558.¹⁸¹ Protagonistes posteriors ens relaten les odisses sofertes, els homes condemnats a remar com esclaus, en espera del rescat assenyalat pels raptors, i les criatures qui sap a què. Algun pogué tornar. Algun altre morí al mateix banc del rem. El testimoni que ho explica fou un dels alliberats i acaba el relat patèticament: quan li hagué clos per sempre els ulls, **“de sos braços lo llansà en mar”**. Dels testimoniats es desprèn la trista freqüència de situacions de captivitat:

“E més, dix que lo dit Barthomeu Llorens, al qual li deyen Bernadí, lo prengueren vuyt o nou anys ha enesemps ab ell testimoni en lo Prat los moros y tostemps són anats los ab una fusta presos fins dos anys ha poch més o manco que lo dit Barthomeu Llorens és mort en sa fusta, y ell testimoni quant lo dit Llorens fou mort, de sos braços lo llansà en mar”.¹⁸²

Un altre testimoni, també ex-captiu, manifesta que ha parlat amb un captiu que li ha confirmat la mort del dit Llorens.

Una nova i memorable incursió dels moros per Sant Adrià del Besos i Badalona, al 1565, s'acabà amb la consegüent aiguada al cap del Llobregat.¹⁸³ A la vista d'aquestes provocacions la ciutat de Barcelona erigí una torre militar de defensa al mateix lloc. La cerimònia de col·locació de la primera pedra es féu al 1566, però l'any següent un estol de sis vaixells sarraïns saquejà novament la platja de Badalona enduent-se'n algunes persones i després passà a la boca del Llobregat, on els musulmans enderrocaren part de la torre començada. Però les obres foren represes i fou dotada de guarnició militar i peces d'artilleria. Encara l'any 1587 els consellers Barcelonins estudiaren pujar deu o dotze pams la torre i incrementar l'artilleria, altrament –afirmaven– hi havia perill de perdre la torre, donada l'abundància de galiots de moros.¹⁸⁴

Al 1592-93 trobem captius de Sitges en terres de la Moreria.¹⁸⁵ D'aquest últim any coneixem el cas d'un matrimoni pratenc, Bernat Torrella i la seva muller Eulàlia, captius a la ciutat d'Alger, ella en qualitat de serva del moro Mata de Pèl. Primer fou rescatada ella per Antoni Dental, mariner de Marsella. Per tal de pagar-lo, un cop retornada, hagué de vendre la terra. El marit no fou rescatat fins l'any 1595.¹⁸⁶ En el contracte per a la construcció de l'església parroquial d'El Prat, signat l'any 1593, es contemplava el caràcter de fortalesa que hauria de tenir l'edifici:

“Item: que les parets foranes de dita yglésia han de pujar set palms més altes tot lo contorn de la yglésia a modo d'empits, y sobre dits set palms ha de haver una pedra brocajadapicada a modo de squena de aze, y de dues en dues canes unes tronetes o

ballesteres per a què puga servir de deffensa en temps de moros, y tot entorn sobre la paret un corredor de quatre palms y mig de ample per a què s'i puga caminar sens tocar la teulada de la volta de dita yglésia.”¹⁸⁷

En arribar el segle XVII la presència corsària havia minvat, però encara subsistia, i amb ella notícies de captius cristians. El 3 d'agost de 1607 Jaume Feixes, fuster de L'Hospitalet, prometia lliurar 120 lliures a un mariner de Mallorca habitant a Barcelona, de nom Miquel Marc Rovira, per l'alliberació del seu fill Pau Feixes, de 21 anys, captiu a l'Alger. Vuitanta lliures serien per a Rovira i les altres quaranta per a l'**incidiator** o intermediari.¹⁸⁸

I al 1625 la família de Jaume Duran, pagès de L'Hospitalet, que havia estat condemnat a galeres per culpabilitat en alguns assassinats i fou pres pels moros i era captiu a la ciutat de Tunis, havia de vendre terra per un import de 585 lliures destinades al rescat de l'absent.¹⁸⁹

Però l'hora de la Mitja Lluna havia passat. Molt de tant en tant alguna embarcació mora feia la seva aparició davant de les platges del delta. Falsa alerta de desembarcament de moros al delta al 1622. Un segle després, al 1721, fou detectada la presència de moros a la platja pratenc. Un llagut de Sitges recollí un mariner, davant del riu, que havia escapat de l'abordatge d'un gànguil de pescar que els moros prengueren. Però pocs dies després la faluca guardacostes els capturà, amb el resultat de tres moros ferits i quatre de morts.¹⁹¹ En la lluita contra els corsaris es distingí el famós mariner Antoni Barceló:

“El javeque correo de Mallorca del señor don Antonio Barceló, que salió ayer [13 de juny de 1756] de este puerto [de Barcelona] con la balija, combatió enfrente de la punta del rio Llobregat con dos galeotas africanas que siete días ha salieron de Argel, donde persiste la peste, y rindió y traxo una a esta rada, con muerte de muchos moros.”¹⁹²

A l'agost de 1787 un corsari argelí capturà un pinc genovès a la platja de Castelldefes.¹⁹³ El 3 de maig de l'any següent els capitans anglesos Guillem Welden i Robert Cubit informaven de la presència d'un xabec de moros de Tunis davant de Castelldefels.¹⁹⁴

9- NOTES

1. Arxiu Parroquial de Sant Climent de Llobregat (APSC), *Testaments*, 9.
2. APSC, *Actes*, 5.
3. MIRET I SANS, Joaquim: “La esclavitud en Cataluña en los últimos tiempos de la Edad Media”, *Revue Hispanique*, XLI, Nova York-París, 1917. Citat per MARTÍ I VILÀ, Carles: *L'esclavitud a la vila. El retaule de Lluís Dalmau i altres assaigs*, Sant Boi de Llobregat, 1979.
9. APSB, *Manual 9*, 1362, f. 111.
- 10.
11. APSB, *Manual 27 bis (fragments)*, 1392-1399, s/d.
12. APSB, *Manual 15*, 1373-1375, f. 26.
13. APSB, *Manual 15*, 1373-1375, f. 28v i 47v.
14. APSB, *Manual 15*, 1373-1375, f. 43.

15. APSB, *Manual 15*, 1373-1375, f. 30.
16. APSB, *Manual 15*, 1373-1375, f. 37v.
17. APSB, *Manual 15*, 1373-1375, f. 36v.
18. APSB, *Manual 21*, 1380-1384, 19 setembre 1383.
19. APSB, *Òbits*, 1375.
20. Arxiu diocesà de Barcelona (ADB), *Visites Patorals*, vol. 7, f. 173.
21. ADB, *Visites Pastorals*, vol. 8, f. 139v.
22. APSB, *Manual 21*, 1380-1384, f. 109.
23. APSB, *Manual 23*, 1385, f.8v.
24. APSB, *Inventaris*.
25. APSB, *Manual 24*, 1386-1387, f.18.
27. APSB, *Manual 24*, 1386-1387, f. 19, 19v i 20v.
28. APSB, *Manual 24*, 1386-1387, f.40v.
29. APSB, *Manual 11* (en octau), 1379-1387, 7 octubre 1387.
30. APSB, ???
31. APSB, *Manual 25*, 1388, f.61.
32. APSB, *Manual 26*, 1390, f. 12v.
33. APSB, *Manual 26*, 1390, f. 14.
34. APSB, *Manual 26*, 1390, f. 83v.
35. APSB, *Manual 27*, 1391-1392, f. 8v.
36. APSB, *Manual 27*, 1391-1392, f. 33v.
37. APSB, *Manual 27*, 1391-1392, f. 67 i 67v.
38. APSB, *Manual 1* (en octau), 1400-1401, f. 82.
39. APSB, *Manual 28*, 1397-1398, f. 31.
40. APSB, *Manual 29*, 1398-1399, f. 3.
41. APSB, *Manual 30*, 1400-1402, f. 4v.
42. APSB, *Manual 30*, 1400-1402, f. 28; *Manual 1* (en octau), 1400-1401, f. 5.
43. APSB, *Manual 30*, 1400-1402, f. 44v; *Manual 1* (en octau), 1400-1401, f. 11
44. APSB, *Manual 1* (en octau), 1400-1401, f. 16.
45. APSB, *Manual 1* (en octau), 1400-1401, f. 19v.
46. APSB, *Manual 1* (en octau), 1400-1401, f. 20v.
47. APSB, *Manual 1* (en octau), 1400-1401, f. 34v.
48. APSB, *Manual 32*, 1404-1406, f. 53.
49. APSB, *Manual 1* (en octau), 1400-1401, f. 82.
50. APSB, *Manual de Testaments*, 1402-1414, f. 18.
51. *Ibidem*.
- 52.
53. APSB, *Manual 31*, 1403-1404, f. 51v.
54. APSB, *Manual 33*, 1405-1407, f. 24.
55. APSB, *Manual 33*, 1405-1407, f. 48.
56. APSB, *Manual 5* (en octau), 1405-1417, 1er. maig 1406.
57. APSB, *Manual 32*, 1404-1406, f. 9.
59. APSB, *Manual 34*, 1407-1409, f. 16v.
60. APSB, *Manual 34*, 1407-1409, f. 51v.
61. APSB, *Manual 2* (en octau), 1409-1410, f. 18v.
62. APSB, *Manual 2* (en octau), 1409-1410, f. 20.
63. APSB, *Manual 2* (en octau), 1409-1410, f. 60.
64. APSB, *Manual 5* (en octau), 1405-1417, 12 maig 1410.
65. APSB, *Manual de Testaments*, 1402-1414, f. 144v.
66. APSB, *Òbits*, 1410-1417.

67. *Ibidem.*
68. APSB, *Manual de Testaments*, 1401-1430; *Manual* (fragments), 1405-1417, 12 setembre 1410.
69. APSB, *Manual de Testaments*, 1402-1414, f. 127.
70. APSB, *Manual 3* (en octau), 1410-1411, f. 83.
71. APSB, *Manual 3* (en octau), 1410-1411, f. 94 i 96.
72. APSB, *Manual 3* (en octau), 1410-1411, f. 100 i 100v; *Papers per ordenar*.
74. APSB, *Manual 5* (en octau), 1405-1417, 25 febrer 1414.
75. APSB, *Manual 5* (en octau), 1405-1417, 14 abril 1414.
76. APSB, *Manual 5* (en octau), 1405-1417, maig 1414.
77. APSB, *Manual de Testaments*, 1418-1419, f. 39v.
78. APSB, *Manual 5* (en octau), 1405-1417, 23 gener 1416.
79. APSB, *Manual* (fragments), 1414-1446, 20 abril 1416.
80. APSB, *Manual 5* (en octau), 1405-1417, 11 juny 1416.
81. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB), notari Joan Franch major, *Manual 5*, 1416, 4 desembre.
82. APSB, *Manual* (fragments), 1414-1446, 10 agost 1417.
83. APSB, *Manual* (fragments), 1414-1446, 24 agost 1417.
84. APSB, *Manual* (fragments), 1414-1446, 4 octubre 1417.
85. APSB, *Manual* (fragments), 1414-1446, 15 febrer 1418.
86. APSB, *Manual* (fragments), 1414-1446, 7 març 1418.
87. APSB, *Manual* (fragments), 1414-1446, 4 abril 1418.
88. APSB, *Testaments*, 1423, 21 març 1423.
89. APSB, *Manual 38*, 1425-1426, f. 51v.
90. MIRET: "La esclavitud...", p. 50. Citat per MARTÍ: *L'esclavitud...*
91. AHPB, notari Joan Franch major, *Manual 16*, 1427, 28 abril.
92. APSB, *Testaments*, 1429, Testament de Joan Palau.
93. APSB, *Papers per ordenar*, 30 abril 1434.
94. AHPB, notari Joan Franch major, *Manual 23*, 1434, 8 maig.
95. AHPB, notari Joan Franch major, *Manual 25*, 1436, 9 agost.
96. AHPB, notari Joan Franch major, *Manual 25*, 1436, 20 agost.
97. AHPB, notari Joan Franch major, *Manual 25*, 1436, 14 i 15 desembre.
98. APSB, *Manual 40*, 1438, f. 13.
99. APSB, *Papers per ordenar*, 27 juny 1440.
100. APSB, *Deutes i cartes de pagament*, 4 maig 1442.
101. AHPB, notari Joan Franch major, *Manual 31*, 1442, 19 desembre.
102. APSB, *Manual 41*, 1443, f. 28.
103. APSB, *Manual 42*, 1443-1444, f. 11v.
104. APSB, *Manual 42*, 1443-1444, f. 79v.
- 105.
106. APSB, *Manual* (fragments), 1430-1440, 13 febrer 1440.
107. APSB, *Manual 44*, 1447-1448, f. 10v i 11; *Papers per ordenar*.
108. APSB, *Manual 44*, 1447-1448, f. 42.
109. APSB, *Manual 44*, 1447-1448, f. 67.
110. APSB, *Manual 44*, 1447-1448, f. 69v i 70.
111. APSB, *Manual 44*, 1447-1448, f. 115.
112. APSB, *Manual 44*, 1447-1448, f. 130.
113. APSB, *Manual 44*, 1447-1448, f. 153v i 156.
114. APSB, *Manual 44*, 1447-1448, f. 158v. AHPB, notari Joan Franch major, *Manual 36*, 1449-1451, 18 novembre 1449.

115. APSB, *Papers per ordenar*.
116. APSB, *Documents de la Vila*.
117. APSB, *Manual 48*, 1450-1462, f. 5v.
118. APSB, *Manual en octau* (fragments), 1453-1474, 7 març 1454.
119. APSB, *Testaments*, 1454, testament de Bartomeu Cerdanya.
120. APSB, *Manual s/n*, 1451-1460, 18 novembre 1454.
121. APSB, *Testaments*, 1457, testament de Jaume Vallès.
122. APSB, *Manual s/n*, 1451-1460, 23 octubre 1457.
123. APSB, *Òbits*, 1455-1459.
124. APSB, *Inventaris*, 1458, inventari de Bernat Parellada.
125. APSB, *Òbits*, 1455-1459.
126. APSB, *Manual en octau* (fragments), 1453-1474, 25 maig 1460.
127. AHPB, notari Bartomeu Requesens, *Manual 7*, 1461-1462, f. 91; *Manual 8*, 1462-1463, 15 juny 1462.
128. APSB, *Òbits*, 1464-1468.
129. *Ibidem*.
130. APSB, *Manual 50*, 1465-1470, f. 26.
131. APSB, *Testaments*, 1467, testament d'Antic Puig.
132. APSB, *Testaments*, 1480, testament de Bartomeu Cerdanya.
133. AHPB, notari Jaume Vilar, *Manual 3*, 1484-1485, 31 desembre 1484.
- 134.
135. APSB, *Òbits*, 1468-1484.
136. AHPB, notari Jaume Vilar, *Llibre 4 de vendes*, 1488-1491, f. 37v.
137. AHPB, notari Jaume Vilar, *Manual 8*, 1489-1490, 31 desembre 1489.
138. CODINA, Jaume: *Els santboians de 1490. Com es vivia fa 500 anys a la vila de Sant Boi de Llobregat*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1990, taula 3.
139. *Ibidem*.
140. *Ibidem*.
141. APSB, *Òbits*, 1490.
142. *Ibidem*.
143. *Ibidem*.
144. *Ibidem*.
145. AHPB, notari Jaume Vilar, *Manual 11*, 1492-1493, 1er. maig 1492.
146. AHPB, notari Jaume Vilar, *Manual 11*, 1492-1493, 17 novembre 1492; *Llibre 5 de vendes*, 1491-1493, f.175v.
147. AHPB, notari Jaume Vilar, *Manual 12*, 1493-1494, 7 agost 1493.
148. AHPB, notari Jaume Vilar, *Manual 12*, 1493-1494, 14 octubre 1493.
149. AHPB, notari Jaume Vilar, *Manual 15*, 1495, 17 octubre.
150. AHPB, notari Jaume Vilar, *Manual 19*, 1497-1498, 30 gener 1498.
151. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), *Notarial*, I-19 (inventaris), 15., Inventari de Bartomeu Vilar.
152. APSB, *Manual 4* (en octau), 1501-1503, f. 18v.
153. APSB, *Manual 4* (en octau), 1501-1503, f. 69.
154. AHPB, notari Jaume Vilar, *Manual 26*, 1502-1503, 15 març 1503.
155. AHPB, notari Jaume Vilar, *Bursa notularum*, 1503-1509, f. 36.
156. ADB, *Visites Pastorals*, vol. 29, f.198v.
157. APSB, *Deutes i cartes de pagament*, 3 febrer 1954.
158. APSB, *Baptismes*, 1509-1522.
159. ???

160. APSB, *Baptismes*, 1509-1522.
161. *Ibidem*.
162. APSB, *Inventaris*, 1530, inventari de Jaume Alegret.
163. APSB, *Inventaris*, 1543, inventari de Frederic Llopis.
164. AHPB, notari Llorenç Sotalell, *Manual*, agost-octubre 1571, 3 i 6 octubre.
165. APSB, *Òbits*, 1567-1577.
166. APSB, *Òbits*, 1582-1596.
167. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Reial Audiència, 6.324, *Llibre de conclusions criminals*, 1591-1594.
168. CODINA, Jaume: *El delta del Llobregat i Barcelona. Gèneres i formes de vida dels segles xvi al xx*, Ariel, Barcelona, 1971, capítol "Les classes assalariades".
169. BRAUDEL, Fernand: *El Mediterráneo y el mundo mediterráneo en la época de Felipe II*, Fondo de Cultura Económica, Mèxic, 1953, capítol "La pirateria, forma complementaria de la gran guerra".
170. *Dietari de l'Antich Consell Barceloní* (DACB), II, p. 94-96.
- 171.
- 172.
173. APSB, *Testaments*, 1457, testament d'Antoni Polinyà.
174. APSB, *Testaments*, 1458, testament de Joan Ferrer.
175. DACB, II, p. 342.
176. *Dietari de la Deputació del General de Cathalunya*, vol. II, Barcelona, 1977, p. 312.
177. APSB, *Òbits*, 1410-1417; *Manual 3* (en octau), 1410-1411, f. 89.
178. AHPB, notari Jeroni Mollet, *Repertorium 21*, 1549-1550, 23 febrer 1550; *Repertorium 22*, 1550, 23 febrer i 4 març.
179. DACB, IV, p. 315.
180. AHPB, notari Llorenç Sotalell, *Manual*, desembre 1557-juny 1558, 5 gener 1558.
181. AHCB, Arxiu del Veguer, *Sentències*, I-34, f. 36. AHPB notaria Gabriel Montaner, *Manual 18*, 1572, 2 maig.
182. DACB, V, p. 32.
183. CARRERAS i CANDI, Francesc: *Lo Montjuich de Barcelona*, Barcelona, 1903, capítol "La torra del Llobregat". AHCB, *Testament dels Consellers*, 1587, f. 7.
184. ADB, *Llicències matrimoniales*, 1592, Eulàlia Toló; 1593, Eulàlia Llopis.
185. AHPB, notari Antoni Batlle, *Llibre comú tercer*, 1592-1593, 24 març 1593 i 9 juliol 1593; *Manual 4*, 1593, 24 març i 9 juliol; *Manual 5*, 1594, 9 desembre; *Manual 6*, 1595, 22 abril i 5 maig.
186. AHPB, notari Antoni Batlle, *Capítols matrimoniales i concòrdies*, 1590-1595, f. 230.
187. AHPB, notari Pere Llunell, *Manual 4*, 1607, f. 582v.
188. AHPB, notari Pere Llunell, *Apprisiarum*, 1625, f. 89v.
189. PUJADES, Jeroni: *Dietari*, Fundació Vives Casajuana, vol.3, Barcelona, 1975, p. 98-100.
190. AHCB, Corregidor, *Sanitat*, 7-1, 5 i 10 novembre 1721.
191. AHCB, Corregidor, *Sanitat*, 4-4, f. 106.
192. AHCB, Corregidor, *Sanitat*, 7-1, f. 304.
193. AHCB, Corregidor, *Sanitat*, 8-2, f. 7v.

10- Bibliografia

CAMÓS LABRUJA, Luis: “Nota relativa a esclavos orientales en Barcelona en el siglo XIV”, *Sefarad*, VI, 1946.

DURAN i SANPERE, Agustí: “Los esclavos en la ciudad hasta el siglo XV”, *Barcelona Divulgación Histórica*, 2, Barcelona, 1946.

MADURELL i MARIMON, Josep M^a: “Los seguros de vida de esclavos en Barcelona, 1453-1523. Documentos para su estudio”, *Anuario de Historia del Derecho Español*, vol. XXV, Madrid, 1955.

MARTÍ i VILÀ, Carles: “*L’esclavitud a la vila. El retaule de Lluís Dalmau i altres assaigs*”, Sant Boi de Llobregat, 1979.

MIRET i SANS, Joaquim: “La esclavitud en Cataluña en los últimos tiempos de la Edad Media”, *Revue Hispanique*, vol. XLI, Nova York-París, 1917.

SANCHO i MARTÍNEZ, Dimes: “La esclavitud en Barcelona en los umbrales de la Edad Moderna”, *Estudios históricos y documentos de los Archivos de Protocolos*, VII, Barcelona, 1979.

VERLINDEN, Charles: “*L’esclavage dans l’Europe médiévale*”, vol. I, Bruges, 1955.

VIÑOLAS, Teresa: “*Les barcelonines a les darreries de l’edat mitjana (1370-1410)*,” Barcelona, 1976.